

ENSV SARK-i Banditsmivastase Võitluse Osakonna eriteade
13. veebruar 1946. a.

10. veebruaril 1946 võtsid SARK-i Võrumaa osakonna töötajad Võrust Rõuge valda viiva tee 4. kilomeetril kinni Võru Keskkooli vanemate klasside õpilased, kes püüdsid telegraafipostidele kleepida nõukogudevastaseid lendlehti:

- 1) Yeski Heino Voldemari p. sünd. 1928. a. 9. kl. õpilane
 - 2) Kaska Valev Jaani p. sünd. 1929. a. 10. kl. õpilane
 - 3) Tammemägi Hans Rudolfi p. sünd. 1929. a. 9. kl. õpilane
- Läbiotsimisel võeti kinnivõetuil ära 259 nõukogudevastase sisuga lendlehte, sh. Nõukogudevastase ajalehe Ugandi eksemplar.
ENSV Siseasjade rahvakomissar kindralmajor A. Reserv
ERA F R-LN5 s127. 1106-109

Ugandi

Võru koolipoiste põrandaalune leht aastast 1945

Nr 11

12. august 2006

XII aastakäik

TÄNANE LEHT: VALEV KASKA ✉ RAVILA 7, VILJANDI 71008 ☎ 433 5617

Olla või mitte olla

Andku lugeja mulle andeks et ma kasutan sarnase rämpase asja kirjapanekul neid surematuid sõnu. Aga mis teha, aeg ei anna häbeneda sest väiksel käputäiel karjeristpunastel on tõsine probleem oma olemas olekuga.

Tõsikommunistid Väljas, Toome, Titma jt on kas täiesti avalikust elust tagasi tõmbunud, või tegelevad risti vastu oma töökspidamistele endale mammona kokkurõõvimisega. Savisaar, Rüütel, Kallas, Ansip jt aga püüavad igati oma kommari minevikku ja tollal väljaõeldud sõnu ringi väänata ja näidata ennast teiste käsutäitjana, mitte oma peaga tegemisele.

Tänavusuvine hapukurgihooaeg jäigi olemata. Kaks sündmust, pronksmees ja presidendi valimine, on kruvinud pinged haripunkti, nii et kel aga viitsimist on sellel teemade valikust ja sündmustest puudu ei tule.

Ansipil on lihtsam, temal ei ole hetkel pronksmehega sõdimisel vajadust oma minevikku õigustada ega ümber väänata. Piisab antud kontekstis püsimisest ja deklareerida rahvale et pronksmees tuleb sealt koristada, kuid näete armas rahvas, et seadus ei lase mul seda teha. Rüütel on aga Edgari ja Villu ambitsioonide tõttu, saada võimule, pandud olukorda kus tuleb oma sõnu sööma hakata, mis aga on eesti rahva arusaama järgi üks väga halb asi ja näitab sõnasõõja isikliku mõtlemisvõime puudumist.

Lihula sammas võeti maha ilma mingisuguse kohtuotsuseta ja kohaliku võimu, vallavalitsuse, vastuseisust hoolimata. Kedagi mahavõtmise eest ei karistatud, ainult samba kaitsjate üle mõisteti kohut ja karistati. Poliitikud kasutavad tihti sõna „pretsedent“, et ei saa teha üht ega teist sest see loob pretsedendi. Nüüd oleks ju Ansipil olemas pretsedent Lihula samba näol olemas. Ja mis lihtsam, käsutada paarsada politseinikku ja võibolla ka sõdureid appi, sulgeda öösel juurdepääs Tõnismäele ja mingi poole tunni vältel on hea organiseerimise korral võimalik koristada pronksmees viimse kivitükini, ka lilled asemele istutada. Aga ju siis punaroosa südametunnistus ei luba seda teha.

Rüütel on aga Edgari ja Villu raudses haardes, päris kahju hakkab vanamehest, ja vaatamata rahva enamuse ja just mõtleva rahva täielikule vastuseisule, peab nüüd sööma oma „s....ta“. On kindlasti veel igasuguseid valgustkartvaid tegusid, mis on Edgaril juba olemas, või

milliseid saab ta kohe oma peremeestelt Moskva arhiividest kätte.

Sellise avaliku vastuseisu korral oleks iga vähegi korralik inimene loobunud oma tegevusest. Vähe sellest et otseselt rikutakse oma kandideerimise või mittekandideerimisega hea tava käitumist, mis peaks ju olema riigi esimese mehe esmaseks kohustuseks. Kuidas saab peale senist käitumist võtta tõsiselt Rüütli sõnu aususest ja riigimehelikkusest? Kui tõesti äraostetud vallavolinike ja ka Edgari kuulekate linnavolinike poolt saab presidenditoolile tagasi Rüütel, siis ütleb tõesti rahva enamus - et sarnast Eestit ma küll ei tahtnud.

Suurte kommarite varjus, saades tuge moskvameelsete Edgari ja Villu jüngritest ja peadtõstvate venelaste tegudest, on hakanud, senini vaikselt häbenedes oma punameelsust, ennast õigustama ja oma toonast kuulumist komsomoli või parteisse kujutama kui kellegi poolt pealesunnitult. Kui lihtne Saaremaa külapoiss astus aastal 1946 tavalise põllumajanduse kutsekooli õpilaseks komsomoli, siis tollal ja seal ja tavalise õpilase seisus ei olnud seal mingit sunnitust vaid isiklik punane veendumus venelaste okupatsiooni õigluses ja õiguses eesti rahva hävitamises nii moraalselt kui füüsiliselt.

Ei saa kunagi õigustada karjääri pärast kommariks hakkamist. Võib tuua kümneid ja sadu näiteid kus tippjuhid või teadlasaad ei astunud parteisse ja töötasid edukalt oma kohtadel, sama ka keskastme juhtide suhtes. Peaasi kui ikka endal jatkus meeled kindlust ja muidugi kui nupp jagas, mitte ei lootnud oma lollusega partei varjus karjääri teha.

Paha on paljudel, ei oskagi öelda mis inimesed need on, aga omal ajal kergema elu saamiseks anti kolm tilka verd vanakuradile Moskvast, mõeldes, või õigemini mitte midagi mõeldes, lihtsalt oleskledes mõnuses punavoolu voogudes.

On räägitud „süütutest korpusemeestest“, kes pidid hakkama venelaste poolt taasvallutatud Eestis rahva orjastamiseks täitevvõimu looma. Kas ikka pidid? Ju ikka taheti rahva turjal liugu lasta. „Vaikuse vallamajas“ lasi esimees ennast maha süümeipiinades küüditamise ajal, ometi oli ju tema ise kinnitanud kulakute ja rahvavaenlaste nimekirjad. Ja kas ikka oligi neid esimehi kes end maha lasid?

Ei, me ei võta teid vastutusele, ainult hoidke käed eemal Eestimaa valitsemisest.

Kodu, kallis isamaa

Imbi Mõtus aastal 2006

Sulle kuulub terves ilmas
kõige suurem varandus.
Sündimisel sülle langend
hindamatu pärandus.

Geenidega anti kaasa
eesti jonn ja eesti meel.
Hällis juba pandi suhu
selle ilma kaunim keel.

Eluaeg on nüüd Su oma
iidne Eesti hõimumaa.
Läänemere laintest tõusnud
Kalevite pärusmaa.

Siin Sui hellad esiemad
vaesusega võitlesid.
Sünnilt sitked esiisad
sõjatandril sõitlesid.

Siin on võõrast iket kandes
verd ja higi valatud.
Kalleid manalale andes
kaotusvalust halatud.

Higis, veres, pisarates
tasutud Su maa, Su hind.
Igaveseks eestlastele
lunastatud püha pind.

Ainult Sinu pühal pinnal
suudad hinges hoida tuld.
Selle kustudes, et kataks
mustund süsi Sinu muld

Kalju kalmul

5. augustil avati Kanepi kalmistul Ugandi poiste eestvõttel mälestuskivi oma kunagise võitlus- ja aatekaaslase, omaaegse Võru koolipoisi ja arreteerimise eest metsavennaks hakanud ja metsavennana langenud Kalju Liini kalmul.

Alljärgnevalt klassi- ja võitluskaaslase Hans Tammemäe kõne mälestuskivi avamisel.

Kallid omaksed, kaasmaalased.

Omaksed, sõbrad, tuttavad ja aatekaaslased on kogunenud täna, Kalju, Su kalmule, et avaldada Sulle kuuekümmene aastase hilinemisega austust ja tänu. Sa tõid Eestimaa iseseisvuse altarile suurima mis Sul oli - oma

alles alustatud teadliku elu. Kristlasena teame et aastatuhandeid tagasi andis Kristus oma elu, et võiksid elada teised. Üksik elu ohverdamine üldsuse heaks on ajast aegu olnud üllaim tegu üldse, on olnud harukordselt tugevate väljavalitute privileeg - üks nendest olid Sina, Kalju, parim meie hulgast. Andsid elu selleks, et võiksid vabana elada teised pinnal, mida nimetame isamaaks, kodumaaks, omaks iseseisvaks Eesti Vabariigiks, oma koduks.

Sinu ohver on mõõtmatu ja mõistmatu nii mõnelegi, eeskätt kaasaja noortele. Süda ega mõistus ei lubanud Sul reeta oma esiisade maad, saada oma rahva mõrtsukate käsilaseks, võõrvõimu kaasajooksikuks.

Sinu elu- ja võitluse lugu on veel lõpuni rääkimata ja kirjutamata, kuigi sellega peaksime ruttama, sest kaovad viimasedki Sinu kaasaegsed, kaasvõitlejad.

Esmase ülevaate Võru koolinoorte vabadusvõitlusest koostas Kalju Aarop ja see avaldati 1996.a. algul „Wõrumaa Teataja`s“. Seal on esmakordselt ära toodud ka nende vastupanuvõitlejate nimed, kellel õnnestus esmasest arreteerimislainest pääseda ja varjuda. Neid oli 8. Roots, Küppas ja Kalju Liin „Põhjala Noored“ grupist, Kirbits, Peedosk, Aarop ja Kivimägi „Noored Partisanid“ grupist ja Katta „Skautlusèst“. Samas on märgitud kurb tõsiasi, et Kalju Liin langes 4. det. 1946.a. oma kodutalu lähedal.

Võru koolinoored läksid Eesti eest kohkumatult võitlusse maailma suurima terrorivõimu KGB-ga, vene võimuga meie maal. Läksid teadlikult ülejõu vaenlase vastu, teades et kaotatud võitluse vaim innustab võitlust jätkama allesjäänud aatekaaslasi ning järgnevat põlvkonda. Ränkraske ja ohvriterikas oli vabaduse sädeme säilitamine ajani, mil see võis puhkeda vägeva leegina taasiseseisvumise näol.

Tõelises Eesti Vabariigis tehti palju isamaa eest langenute mälestuse jäädvustamiseks. Iga linn, vald, küla jäädvustas langenute nimed mälestusmärkidel. Võru kolinoored, kes eluga suutsid läbida vene vanglad ja surmalaagrid ning orjuse asumisel, koondusid Õpilasvabadusvõitlejate Liidu koosseisu. 1995.a. suvel, igasuvisel kokkutulekul, otsustati: tellida mälestustahvlid endiste Võru Keskkoolis tegutsenud vastupanuorganisatsioonide mälestuseks Jüri tänaval asuva endise gümnaasiumihoone välisseinale ja õpilasvastupanuvõitluses hukkunute õpilaste ja õpetajate mälestuseks Võru Kreutzwaldi nimelise Gümnaasiumi hoonesse.

Organisatsioonide mälestustahvel avati 24. mail 1997.a. ja hukkunud õpilaste ja õpetajate mälestustahvel, millel on jäädvustatud ka Kalju Liini nimi, avati 17. mail 1998.a. Mälestustahvlite valmistamine ja avamine toimus endiste Võru Keskkooli õpilasvabadusvõitlejate Roland Parve eestvõtmisel ja Asta Klaisi ning Flavald Saimra kaasabil endistelt Võru Keskkooli õpilasvabadusvõitlejatelt laekunud annetuste arvel.

Mõni sõna nende mälestustahvlite avamise kohta. Meie sooviks ja mõtteks oli oma hukkunud kaaslaste mingisugunegi mälestuse jäädvustamine ja sama

tähtsaks pidasime ka seda et nende langenute mälestus aitaks kasvatada üles isamaaliselt meelestatud koolinoored, kes on valmis võitlema ja vajadusel end ohverdama oma maa igikestvuse ja vabaduse heaks.

Meie pettumuseks oskasid koolijuhid organiseerida avamise ja meiega kohtumise õpilaskonna osavõtuta, Siiski eksponeeriti avamisel paari pioneerivormis noorkotkast. Vanakesed said oma tahtmise tahvli paigaldamise näol, koolil pole sellega nagu tegu. Meie praegune õpetajaskond ja haridusministergi on kõike muud kui et Eesti Vabariigile isamaaliselt lojaalseid kodanikke kasvatada.

Kui 1953. aastast Fr. R. Kreutzwaldi nime kandev Võru Keskkool tähistas oma 75-ndat juubelit ning „Wõrumaa Teataja“ avaldas sündmustekohaseid artikleid direktorilt õpetajate - õpilasteni välja koguni mitmes lehenumbris, ei leidnud seal sõnagagi äramärkimist õpilasvabadusvõitlus. Ei üle saja arreteeritud õpilase, ei üle kümne hukkunud õpilase ja õpetaja, tagakiusamistest rääkimata ei leidnud äramärkimist.

Kui Valgas korraldati õpilasvabadussõdalastega lähedalt seotud J. Kuperjanovi mälestuseks lilled viimine Paju lahinguvälja mälestussamba juurde, ei leitud ainsatki keskkooliõpilast, kes need lilled oleks sinna asetanud. Kui Valga Kaitseliidu ja Piirivalve poolt isamaalisele kasvatusesele kaasaaitamiseks rajatud muuseumi haldaja kutsus koolide juhtkondi külastama huvitavat ja harivat ekspositsiooni, vastasid õpetajad nagu ühest suust - tunniplaan ei võimaldavat. Küll aga võimaldas tunniplaan Tallinnas näiteks, Eesti riigi poolt ülalpeetavas koolis õpilasi riietada pioneerivormidesse, dekoreerida punalintidega ja rivikorras marssida pronksokupandi jalamile lilli viima.

Meile, Kalju, oli sini-must-valge riigilipp püha, me kandsime teda oma südames. Ent taas oleme jõudnud sinnamaale, et lipp rebitakse Eestimaal eesti mehe käest, käärdetakse kokku, visatakse politseiautosse ja arreteeritakse lipukandja. Seevastu punalipud ja Stalini-Lenini ikoonid on lubatud värk joomahullude vabastajateks tituleeritud võõrkeelsete sabatil meie pealinna südames. Narva „vabastamise“ - taasvallutamise aastapäeva punapidustusi organiseerisid ja rahastasid Keskerakonna ja Rahvaliidu liidrid, ning valmistuvad presidendiks järjekordselt valima Ülemnõukogu presiidiumi endist esimeest, kes ei suuda vahet teha - või ei taha - Võidupüha ja Iseseisvuspäeva vahel. Pole siis imeks panna kui Kadrioru lossi katuselt taas eesti rahva peale lossinoorte orgiatest osavõtjad pissivad.

Praegune ja taas võimule pürgiv valitsev võim teeb meeletlikke katseid punamõrtsukaid vabastajatena esitleda, vabadusvõitlejaid ja endisi metsavendi bandiitideks kuulutades, kes olevat tapnud naisi ja väikelapsi. Sellise sõnumiga on üks meie minister, Villu Reiljan isegi väliseestlaste hulgas tuntuks saanud. Tähelepanuväärne on seegi asjaolu, et endiste poliit-

vangide kokkutulekutel, millistest Sinu kaasvõitlejad, Kalju, alati osa on võtnud ja Sindki isekeskis meenutades, ei osale aga võimulolevad Riigikogu või võimu esindajad. Erandiks on olnud paaril viimasel aastal Res Publika noored poliitikud. Viimasel, Elvas toimunud kokkutuleku ajal lülitati isegi elekter pikaks ajaks välja, et esinejad ei saaks mikrofoni võimendust kasutada.

Kommarid on agaralt asunud tegutsema, et oma ajutiselt käest libisenud juhtpositsiooni taashõivata. Nende valduses ja võimuses on isamaalise kasvatuseta ja sovetinostalgiaat põdeva ühiskonna arvamuse kujundamine ja suunamine idasuunas.

Paljustki oleks meil, Kalju, endivahel arutada, ent hetk on liialt pidulik, et kõigest rääkida. Siit viin kaasa teadmise Sinu puhkepaigast ja noorusmaast. Meile, ugandlastele, ei ole Sa meie iga-aastastel kokkutulekutel unustatud olnud, oleme ikka süüdanud laual küünla, mille taga väike voldik leinaraamis meie hulgast lahkunute nimedega, sealhulgas Sinu nimi. Möödunud aastal oli neid juba kuus.

Meie sümboolse lehekese „Ugandi“ veergudel on sageli mainitud Sinu nime, Kalju. Kui praegu on Sinu mälestuse jätkuvalt hüljanud ehk Sinu kodukool, koduvald, mõned kooli ja klassivennadki, ei ole Sind unustanud ei õde ega vend, ega omaksed, sõbrad. Ka meie, veel elavad ugandlased ei unusta Sind oma päevade lõpuni. See kivi siin keetku vähemalt ajani, mil mälestus Eesti eest võidelnutest ja langenutest tõuseb taas vääriliselt rahva teadvusse.

Ärgu rohtugu kunagi rada Sinu viimse puhkepaiga juurde! Ja kui Jumal annab, tulen ka mina kasvõi kord veel Sinu juurde, Kalju, et olla mõttes nende kaugete aastate taha jäänud rasketel, kuid romantilistel nooruspõlve radadel koos Sinuga, rääkida mõttes olnust ja olevast, kulda Sinu vaikivat nõuannet elada elu lõpuni. On suur au ja õnn nimetada end Sinu sõbraks, klassi ja võitlusvennaks.

Rahu Sulle, Kalju!

UNI

Annus Rävåla

Såål kus tee pöörduv Hjalmar-Juusse
üks kiri on löigat ristipuisse.
Ei ole seal surnuaeda, ei hauda
ja rist on kaks hööveldamata lauda

On tundra pruun, hilis juunikuul
tuli Eestimaalt väsind kevadtuul.
Ei puhund see tuul Hjalmar-Juuni
vaid ainult saelaudadest ristipuuni.

Tuul vaikis ja vaikuses igivas
mu seltsimees särgita, sargata magab.
On tundra pruun, must ta õhjas süsi.

Igal öösel tuleb ta nüüd ja küsib
„Mehed, mis teete sääl Eestimaaga?“
Ma magan, ei vasta, ei ei ega jaaga.

Luletus mille kandsid ette Kalju haul Kanepi Gümnaasiumi kodutütred.

puutumatu ja sekke hoidmiseks kulutatakse miljoneid eestlaste raha, siis tundub et ENSV-ga võrreldes ei ole midagi muutunud. Stalinlik eestlaste assimileerimine toimib edasi, mitte venelaste assimileerimine.

Wõrumaa Teataja 12.08.06.

Noppeid

.....Pikema sõnavõtuga esines kalmistul Kindral Johan Laidoneri Seltsi esimees Trivimi Velliste. Kindral Laidoner oli noorkotkaste peavanem. Ka Ugandi poisid olid Eesti omariikluse ajal noorkotkad.

„See mälestusmärk on meeldetuletus, et peame olema tugevad. Kalju kehastas rahva loomulikku enese alalhoiustinkti, ta võitles nii, nagu võitlesid tema aastakäigu noored“, ütles esineja. Ta tänas eriti Valev Kaskat, kes pidas oluliseks, et auvõlg sõbra mälestuse ees saaks lunastatud.

.....Kalmistult sõideti Magari külla, Kalju Liini sünnikoju. Koduõuel, kohal, kus Kalju hukkus, süüdati venna toodud maakivi kõrval küünal ja asetati lilled

.....Kolm hävituspataljoni meest nõudsid sisselaskmist. Kodus olid ema Senni, 13 aastane Asta ja kümneaastane Lembit. Ka Kalju oli seal.

„Tegin akna lahti, Kalju hüppas välja. Kuul tabas teda pähe, surm oli silmapilkne. Tulistati tõenäoliselt maja kõrvalt,“ ütles Lembit. Lund ei olnud, kuid õue valgustas täiskuu, pimedus ei pakkunud põgenejale varju. Surnukeha visatud rekke ja viidud minema kas vallamaja juurde või kuuri alla, hiljem veetud metsa ühe murdunud kuuse alla, pandud natuke mulda ja roikaid peale. Alles kevadel sai ema loa poeg kalmistule sängitada. „Aga ei tohtinud olla mingit rahvakogunemist, ainult oma pere liikmed,“ selgitas õde Asta.

Vabadusvõitlus

„Et säilitada meie maad, meie rahvast ja kõiki, mis temale kallis, peame võitlema. Aga on veel teine põhjus võitluseks ida vastu. Oma võitlusega, oma verega ja kogu oma olemisega eesti rahvas tõendab kogu maailmale, et meie, eestlased, ei ole Nõukogude Liidu osa ja mingil tingimusel ei taha Nõukogude Liitu ka edaspidi kuuluda. eesti ei taha olla kellegi oma, ta tahab ainult seda, mis on tema oma. Seda oma ta praegu kaitseb kõige sellega, millega võib. Ta tahab õigust.

Katkend Paminister Jüri Uluotsa kõnest suvel 1944.a.

Saksa sõjaväes olevad eestlased olid koondunud rahvusväeosadesse, nende mundri käisel oli Eesti lipu embleem, seega nad sõdisid Eesti lipu all.

Eesti Korpuse mehed aga sõdisid punalipu all ja nende ohvitserid olid kompartei liikmed, Eesti ohvitserid saksa mundris ei olnud aga natsipartei liikmed.

Kas oleme nüüd eestlased omal maal ise peremehed? Kui võimumehed talitavad okupatsiooniajast siia jäänud venelaste tahtmise järgi ja pronksmees on püha ja